

Handläggningen av två tvångsmedelsärenden vid Västerorts åklagarkammare

1. SAMMANFATTNING

Nämnden har granskat handläggningen av två tvångsmedelsärenden vid Västerorts åklagarkammare i vilka åklagarna beslutat att underlåta att underrätta enskilda om att de varit föremål för hemlig tvångsmedelsanvändning.

I ett av de två ärendena har åklagaren fattat beslut om förstöring först ett år efter att förundersökningen lagts ner. Nämnden konstaterar att förstöringsbeslutet inte fattats med tillräcklig skyndsamhet. I samma ärende har den första prövningen av om de enskilda skulle underrättas om den hemliga tvångsmedelsanvändningen gjorts nästan tre månader efter den lagstadgade tiden.

Nämnden kritiserar handläggningen i dessa delar.

2. BAKGRUND

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden (nämnden) har underrättats om beslut i två tvångsmedelsärenden där åklagare med hänvisning till viss sekretess beslutat att underlåta att underrätta enskilda om att de varit föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (hemlig avlyssning), och hemlig kameraövervakning.

Nämnden har granskat handläggningen av tvångsmedelsärendena för att kontrollera om de handlagts i enlighet med lag eller annan författning.

3. RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER

3.1 Förstöring av material

Reglerna om granskning, bevarande och förstöring av upptagningar och uppteckningar (material) från hemlig tvångsmedelsanvändning finns i 27 kap. 24 § rättegångsbalken (RB). Materialet ska, i de delar det är av betydelse från brottsutredningssynpunkt, bevaras till dess förundersökningen har lagts ner eller avslutats eller, om åtal väckts, målet avgjorts slutligt. Om materialet är av betydelse för att förhindra förestående brott ska det bevaras så länge det behövs för detta ändamål. Materialet ska därefter förstöras.

3.2 Underrättelse till enskild

Bestämmelser om underrättelse till enskild med anledning av hemlig tvångsmedelsanvändning finns i 27 kap. 31–33 §§ (RB). Underrättelseskyldighet föreligger mot en enskild som berörs av tvångsmedelsanvändningen, exempelvis en skäligen misstänkt eller innehavaren av det telefonnummer som åtgärden riktats mot. Syftet med bestämmelserna är att ge den som har utsatts för ett hemligt tvångsmedel möjlighet att i efterhand bedöma vilket integritetsintrång som åtgärden har inneburit och att reagera mot vad han eller hon kan anse ha varit en rättsstridig åtgärd.¹

En underrättelse ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutades (27 kap. 31 § fjärde stycket RB). Skyddas uppgifterna av vissa bestämmelser om sekretess ska underrättelsen skjutas upp till dess att sekretess inte längre gäller (27 kap. 33 § första stycket RB). Om det på grund av sekretess inte har kunnat lämnas någon underrättelse inom ett år från det att förundersökningen avslutades, behöver någon underrättelse inte lämnas (27 kap. 33 § andra stycket RB). Åklagaren är i dessa fall skyldig att underrätta nämnden om sitt beslut (14 b § andra stycket förundersökningskungörelsen [1947:948]).

¹ Prop. 2006/07:133 s. 30.

4. UTREDNINGEN

Nämnden har tagit del av handlingarna i tvångsmedelsärendena.

I ett av ärendena har ansvarig åklagare alternativt kammarledningen anmodats att besvara frågor. Av handlingarna i ärendet framgår såvitt nu är av intresse följande.

I en förundersökning gällande grovt häleri har åklagaren ansökt om och beviljats tillstånd till hemlig avlyssning avseende ett antal teleadresser. Teleadresserna användes av den misstänkte. Vissa av teleadresserna var emellertid registrerade på den misstänktes fru. Knappt fyra månader efter att förundersökningen lagts ner gjordes den första prövningen av om de enskilda skulle underrättas om den hemliga tvångsmedelsanvändningen. Ett år efter att förundersökningen lagts ner fattade åklagaren beslut om förstöring av materialet.

Kammarledningen har uppgett att anledningen till det sena förstöringsbeslutet och den sena första prövningen av underrättelsen är förbiseende. Vidare har kammarledningen uppgett att det finns rutiner på kammaren som innebär att alla ärenden där hemliga tvångsmedel använts kontinuerligt gås igenom för att kontrollera förundersökningens status. I detta ärende verkar rutinen inte ha följts, vilket kan ha berott på personalbrist och hög arbetsbelastning.

Handläggningen av det andra tvångsmedelsärendet har inte föranlett några frågor från nämnden.

5. NÄMNDENS BEDÖMNING

Genom reglerna om förstöring ska det säkerställas att material från hemliga tvångsmedel inte bevaras i större utsträckning eller under längre tid än nödvändigt. Det finns inte någon uttrycklig bestämmelse som anger inom vilken tid förstöringsbeslut ska fattas. Nämnden har tidigare uttalat att åklagaren ska fatta beslut om förstöring så snart det kan ske.²

I detta fall fattade åklagaren förstöringsbeslutet först ett år efter att förundersökningen lades ner. Beslutet har således inte fattats med tillräcklig skyndsamtighet vilket nämnden är kritisk till.

Beträffande hanteringen av underrättelse till de enskilda konstaterar nämnden att den tid inom vilken åklagaren måste pröva frågan om underrättelse anges i lag. Det finns inte i något fall utrymme att dröja med underrättelseprövningen.

² Se t.ex. nämndens uttalande den 13 september 2017 ”Granskning av ärenden vid Ekobrottsmyndigheten där den enskilde inte underrättats om hemlig tvångsmedelsanvändning” dnr 66-2017.

Det förhållandet att förskriften frist för prövning av underrättelseskyldigheten har överskridits med nästan tre månader förtjänar också kritik.

Vad som i övrigt förekommit föranleder inget uttalande från nämnden.

6. BESLUT

Med detta uttalande avslutas ärendena.

På Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens vägnar

Gunnel Lindberg

I avgörandet har deltagit: Gunnel Lindberg (ordförande), Anti Avsan, Charlotta Bjälkebring Carlsson, Matheus Enholm, Elisabeth Falkhaven, Christina Linderholm, Olle Sandahl och Björn von Sydow (enhälligt).

Föredragande: Emma Hultqvist

Expedition till:

Västerorts åklagarkammare

För kännedom till:

Åklagarmyndigheten (Huvudkontoret, Tillsynsavdelningen)